

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості розвитку зв'язного діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення

Виконала студентка групи СО-4(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Івушкіна Софія Анатоліївна
Керівник: Бессараб А.О.
Рецензент:
Нормоконтроль _____ Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя
2022 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 48 с., 6 табл., 1 рис., 1 додаток, 23 використаних джерела.

Об'єкт дослідження: розвиток зв'язного діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Предмет дослідження: особливості розвитку зв'язного діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості розвитку зв'язного діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Методи дослідження:

– теоретичні – вивчення та аналіз спеціальної (логопедичної) наукової літератури;

– емпіричні – проведення констатувального експерименту (діагностика рівня сформованості зв'язного діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення III рівня за допомогою методики В. Любашиної).

– математико-статистичні – кількісний та якісний аналіз отриманих результатів.

ЗВ'ЯЗНЕ ДІАЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ, ДІТИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ.

ВСТУП

Актуальність теми. Для успішної соціалізації дитини необхідне оволодіння нею рядом життєво важливих компетентностей. Цей перелік передбачено Базовим компонентом дошкільної освіти та передбачає їх формування за час навчання в закладі дошкільної освіти. Ідеться про такі компетентності, як: рухова, здоров'язбережувальна, особистісна, предметно-практична, технологічна, сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька, природничо-екологічна, навички, орієнтовані на сталий розвиток, ігрова, соціально-громадянська, мовленнєва, художньо-мовленнєва, мистецько-творча та ін. [1]. Ці компетентності є стартовою платформою для розвитку особистості дитини. Зазначені компетентності розвиваються впродовж усього життя.

Особливо важливим, на наш погляд, є оволодіння мовленнєвими компетентностями, адже мовлення в тій чи іншій формі обов'язково вживають усі. Частіше за все людина використовує зв'язне діалогічне мовлення з перших років життя. Вже наприкінці дошкільного навчання дитина повинна вміти продукувати своє звернення до іншої людини, вміти донести іншим свої думки та враження. Це реалізовується через зв'язне діалогічне мовлення та вимагає від дитини прояву ініціативності в процесі спілкування.

Сформованість зв'язного діалогічного мовлення можна вважати одним з проявів готовності дошкільника до навчання в школі. Але через збільшення відсотка дітей, які мають мовленнєві порушення, в тому числі загальне недорозвинення мовлення, виникає необхідність приділити увагу цій компетентності ще більше.

Аналіз логопедичної літератури показав, що проблеми загального недорозвинення мовлення досліджували О. Вінарська, Г. Жаренкова,

Н. Жукова, Г. Каше, О. Корнеєв, Р. Левіна, О. Мастюкова, Н. Нікашина, Л. Спірова, Г. Чіркова та ін.

Серед українських учених, зусилля яких спрямовані на вирішення проблеми загального недорозвинення мовлення, Л. Бартенєва, І. Мартиненко, І. Марченко, Ю. Рібцун, Є. Соботович, Л. Трофименко, Т. Швалюк, М. Шеремет та ін.

Дослідженню проблеми корекції та подолання проявів загального недорозвинення мовлення приділили увагу Л. Волкова, Б. Гріншпун, Н. Жукова, Р. Левіна, Р. Лалаєва, О. Мастюкова, Є. Соботович, В. Тарасун, Т. Філічева, Н. Чевельова, Г. Чиркіна, М. Шеремет та ін.

Об'єкт дослідження: розвиток зв'язного діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Предмет дослідження: особливості розвитку зв'язного діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості розвитку зв'язного діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу логопедичної літератури розкрити сутність поняття «зв'язне діалогічне мовлення».

2. Охарактеризувати особливості формування зв'язного діалогічного мовлення дітей з загальним недорозвиненням мовлення.

3. Дібрати діагностичний інструментарій та емпіричним шляхом виявити й охарактеризувати рівні сформованості зв'язного діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

4. Розробити практичні рекомендації вихователям щодо розвитку зв'язного діалогічного мовлення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовленням через гру-драматизацію.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети, розв'язання визначених завдань нами були використані такі методи:

– теоретичні – вивчення та аналіз спеціальної (логопедичної) наукової літератури;

– емпіричні – проведення констатувального експерименту (діагностика рівня сформованості зв'язного діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення III рівня за допомогою методики В. Любашиної).

– математико-статистичні – кількісний та якісний аналіз отриманих результатів.

Методологічне підґрунтя дослідження:

– дослідження важливості впливу діяльності та спілкування на процес розвитку мовлення, взаємозв'язок мовлення та мислення, вплив провідного виду діяльності на розвиток особистості (Л. Артемова, Л. Виготський, Д. Ельконін, Г. Леушина, О. Леонт'єв, М. Лісіна, О. Лурія, С. Рубінштейн та ін.).

Експериментальна база дослідження – дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу №237 «Смородинка» Запорізької міської ради Запорізької області.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (23 найменування), містить 6 таблиць, 1 рисунок, 1 додаток. Загальний обсяг роботи – 48 сторінок.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми вивчення особливостей розвитку зв'язного діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення та організований констатувальний експеримент дали змогу сформулювати наступні висновки:

1. Зв'язне діалогічне мовлення – уміння, яке за своїм походженням є первинною формою зв'язного мовлення людини; воно передбачає ведення бесіди двома або кількома людьми. За допомогою діалогу забезпечується потреба людей в безпосередньому спілкуванні. Також діалог має в своїй основі соціальну направленість. Воно передбачає не лише застосування мовлення, а й залучення невербальних компонентів (жести, міміка, інтонація).

2. Успішне формування зв'язного діалогічного мовлення у дошкільників залежить від наявного рівня мовленнєвого розвитку; вміння вступати з дорослим в контакт з будь-якого приводу; вміння давати відповідь на питання дорослих. При наявності загального недорозвинення мовлення у дітей ці фактори можуть формуватися частково або не формувати взагалі. Адже дане мовленнєве порушення характеризується відставанням експресивного мовлення при відносно благополучному розумінні дитиною зверненого мовлення. При ЗНМ розвиток зв'язного діалогічного мовлення відбувається від рівня, на якому словесні засоби спілкування відсутні повністю або наявні мінімальні їх прояви (в період, коли при нормотиповому розвитку відбувається активне становлення діалогічного мовлення) до рівня, коли діти оволодівають фразовим мовленням на достатньому рівні (але 20–30% випадків діти все одно мають обмежені мовленнєві здібності).

3. На основі проаналізованої фахової літератури був дібраний діагностичний інструментарій для виявлення рівнів сформованості зв'язного

діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення III рівня.

Діагностика проводилась на базі дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу №237 «Смородинка» Запорізької міської ради Запорізької області. У діагностиці взяло участь 5 дошкільників з загальним недорозвиненням мовлення III рівня. Констатувальний експеримент організовувався за допомогою методики Згідно з методикою В. Любашиної, яка допомагає комунікативний, мовленнєвий та структурний рівні діалогічних здібностей старших дошкільників. У ході дослідження у даної категорії дітей був виявлений недостатній рівень сформованості зв'язного діалогічного мовлення. Виявили, що 40% старших дошкільників (2 дитини) мають середній рівень розвитку зв'язного діалогічного мовлення, 60% – задовільний (3 дитини). Діагностика дозволила виявити, що дошкільникам з загальним недорозвиненням мовлення III рівня краще вдалось виконати завдання комунікативного рівня (за результатами можемо побачити, що діти виконали всі завдання), проте при виконанні завдань мовленнєвого та структурного рівнів наявні випадки, коли діти взагалі не набрали жодного балу. Якщо говорити більш конкретно, то завдання, які діагностували показники «захоплювати й підтримувати ініціативу спілкування» та «виразність мовлення» викликали найменше труднощів, дещо складніше вдалось виконати завдання за показником «уміння швидко реагувати на хід бесіди, знаходити необхідні слова в різних ситуаціях спілкування, перепитувати співрозмовника в разі потреби, добирати необхідні мовні засоби». Найбільші труднощі помітили при виконанні завдань за показником «враховувати компоненти ситуації спілкування», «різноманітність застосування мовленнєвих еталонів, різних типів мовленнєвих висловлювань», «доречність використання усталених мовних виразів, народних прислів'їв, приказок», «враховувати компоненти ситуації спілкування».

4. Провівши обстеження зв'язного діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення III рівня ми виявили, що такі діти мають недостатній рівень розвитку діалогічного мовлення. Тому виникла необхідність у розробці методичних рекомендацій для вихователів щодо розвитку зв'язного діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовленням через гру-драматизацію. Нами описані ключові аспекти використання гри-драматизації в діяльності вихователів та доведена важливість використання даного методу в корекційній роботі та наведені прикладі творів, які можна використовувати під час організації гри. Зроблений акцент на необхідності починати роботу з завдань, які передбачають повторення дитиною запитання чи дублювання частини запитання, а потім поступовий перехід до більш складних форм, які передбачають відповіді, що не містять частину запитання, а потребують самостійного формулювання. Описаний алгоритм ведення гри-драматизації починаючи з підготовки (засвоєння літературного тексту), комплексу виховних заходів (збагачення знань про персонажів та події, вправляння у виразному читанні тексту, підготовка атрибутів і декорацій), спеціально організованих ігрових вправ (пошук і розвиток виражальних засобів) і закінчуючи самою драматизацією (ігровим відтворенням).

Таким чином, можна стверджувати, що у дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвиненням мовлення III рівня є недостатньо сформованим діалогічне мовлення. Через це діти мають труднощі з встановленням контакту зі співрозмовником, процесом організації та ведення діалогу.